

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Национален институт за помирение и
арбитраж

АНАЛИЗ

**НА ОТРАСЛОВ КОЛЕКТИВЕН ТРУДОВ ДОГОВОР
(24.07.2014 г.)**

**ЕЛЕКТРОТЕХНИЧЕСКА И ЕЛЕКТРОННА
ПРОМИШЛЕНОСТ**

СОФИЯ, Октомври 2014 г.

Съдържание

Списък на използваните съкращения	стр.	3
I. Въведение	стр.	4
II. Обща икономическа и социална ситуация в отрасъла	стр.	5
1. Основна икономическа характеристика	стр.	5
2. Статистически данни за състоянието на отрасъла	стр.	6
3. Динамика на действащите КТД на предприятия	стр.	11
4. Социално сътрудничество в отрасъла	стр.	16
III. Анализ на отрасловия колективен трудов договор	стр.	17
IV. Заключение	стр.	25

Списък на използваните съкращения

БАСЕЛ	Камара на електротехниката в България; Българска асоциация на електротехниката и електрониката
БКЕПИ	Българска браншова камара по електронна промишленост и информатика
БДС	Брутна добавена стойност
ВПОРЗ	Вътрешни правила за организацията на работната заплата
ЕЕП	Електротехническа и електронна промишленост
ЕК	Европейска комисия
ЗБДОО	Закон за бюджета на държавното обществено осигуряване
ЗЗБУТ	Закон за здравословни и безопасни условия на труд
ЗУКТС	Закон за уреждане на колективните трудови спорове
КНСБ	Конфедерация на независимите синдикати в България
КИД 2008	Класификация на икономическите дейности 2008
КСО	Кодекс за социално осигуряване
КТ	Кодекс на труда
КТ „Подкрепа”	Конфедерация на труда „Подкрепа”
КТД	Колективен трудов договор
КТС	Колективен трудов спор
МИЕ	Министерство на икономиката и енергетиката
НСОРЗ	Наредба за структурата и организацията на работната заплата
НФТИНИ - КТ „Подкрепа“	Национална федерация техническа индустрия, наука, информатика към КТ „Подкрепа“
МОД	Минимален осигурителен доход
МРЗ	Минимална работна заплата
НИПА	Национален институт за помирение и арбитраж
НСИ	Национален статистически институт
ОКТД	Отраслов колективен трудов договор
РЗ	Работни заплати
СБКО	Социално-битово и културно обслужване
СФОЕМИ-КНСБ	Синдикална федерация на организации в електрониката, машиностроенето и информатиката към КНСБ

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Анализът е подготвен във връзка с изпълнение на дейностите, предвидени в чл.5, т.1, б.“а” от Правилника за устройството и дейността на Националния институт за помирение и арбитраж (НИПА).¹ Обект на анализа е сключеният на 27 юли 2014 г. отраслов колективен трудов договор (ОКТД) за “Електротехническа и електронна промишленост”. Целта на анализа е да се съпоставят постигнатите договорености в ОКТД за работещите в отрасъла с нормативната уредба, регламентираща законовата и подзаконова рамка на минималните трудови стандарти в Република България.

Основната задача е анализиране на постигнатите договорености в ОКТД 2014 г. в контекста на общата икономическа и социална ситуация в отрасъл “Електротехническа и електронна промишленост“.

Използваните методи са:

- ✓ преглед на икономически данни за състоянието и характеристиките на отрасъла;
- ✓ анализ на статистическа информация от базата данни за КТД, поддържана от НИПА;
- ✓ експертна оценка на постигнатите договорености в БКТД 2014 г.

Първични източници на информация за анализа са оригиналните текстове на Отрасловия колективен трудов договор за работещите в отрасъл “Електротехническа и електронна промишленост”, вписан в регистъра на Изпълнителна агенция “Главна инспекция по труда” (ИА „ГИТ“). На основание чл.53, ал.5 от Кодекса на труда, копия на сключените колективни трудови договори (КТД) са предоставени от ИА „ГИТ” на НИПА.

Допълнителни източници на информация:

- ✓ Секторът на електротехниката и електрониката в България, Кръгла маса „Бизнесът“ 08.04.14, Румен Атанасов,² Анализ на Българска асоциация на електротехниката и електрониката (БАСЕЛ);
- ✓ Електротехника и електроника - Предимства на сектора – Българска агенция за инвестиции³;
- ✓ Анализ на сектора на електротехниката и електрониката в България, Румен Атанасов, 28.06.2013 г., Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика”, осъществен от Асоциация на индустриалния капитал в България⁴,
- ✓ Жизнено равнище и достоен труд – Информационен бюлетин на Институт за социални и синдикални изследвания – КНСБ, бр. 1 от 2013 г. и бр. 4 от 2014 г.
- ✓ Икономически показатели за производителност на труда за дейностите, попадащи в обхвата на отрасъл „Електротехническа и електронна промишленост”, Евростат;
- ✓ Основни икономически данни на Национален статистически институт (НСИ) и Евростат за отрасъл „Електротехническа и електронна промишленост”;
- ✓ Обобщени статистически данни за регистрирани КТД на равнище предприятие, попадащи в обхвата на отрасъл “Електротехническа и електронна промишленост” и др.

¹ Правилник за устройството и дейността на НИПА “Чл. 5. При осъществяване на основната си дейност институтът: 1. събира, съхранява и анализира данни самостоятелно и в сътрудничество със социалните партньори за: а) колективното трудово договаряне;”

² <http://electronics.mysuccess.bg/programme/>

³ <http://www.investbg.government.bg/bg/sectors/advantages-28.html>

⁴ <http://www.ikonomikanasvetlo.bg/web/guest/44>

В настоящия анализ е представена общата икономическа и социална ситуация в отрасъл „Електротехническа и електронна промишленост“. Специално внимание е отделено на икономическата характеристика на отрасъла, като са използвани данни на Националния статистически институт (НСИ) и Евростат за динамиката на броя на предприятията и заетите лица, реализирания оборот и брутна добавена стойност. Представено е кратко описание на социалното сътрудничество в отрасъла, в т.ч. обобщена информация за регистрираните от НИПА КТД в предприятия, в обхвата на отрасъл „Електротехническа и електронна промишленост“.

В основната част на анализа са представени постигнатите договорености. Проследените предметни области в анализа не съвпадат напълно с последователността на разделите от ОКТД и са както следва:

- Трудови възнаграждения;
- Работно време, почивки и отпуски;
- Трудова заетост;
- Социално сътрудничество и условия за синдикална дейност;
- Здравословни и безопасни условия на труд;
- Доброволно уреждане на колективни трудови спорове.

II. ОБЩА ИКОНОМИЧЕСКА И СОЦИАЛНА СИТУАЦИЯ В ОТРАСЪЛ „ЕЛЕКТРОТЕХНИЧЕСКА И ЕЛЕКТРОННА ПРОМИШЛЕНОСТ“

1. Основна икономическа характеристика

Преструктурирането на отрасъла⁵ започва през 90-те години на XX век на базата на силното му развитие преди това. Електротехническите фабрики са от първите приватизирани: ABB, SCHNEIDER, Hyundai Heavy Ind., Sparky, SET и др. закупуват значими производствени предприятия, а впоследствие FESTO, SCHNEIDER, ABB, EPIQ, LIEBHERR, YAZAKI, CE BORNETZE инвестират в големи производствени проекти „на зелено“. Същевременно много от съществуващите до 1990 г. големи предприятия загубват пазарите и значението си, най-вече като резултат от липса на достатъчно конкурентоспособност на международния пазар.

Продуктовата структура на отрасъла е доста широка: кабели, емайлрани проводници, комплекти; стартерни и тягови акумулатори; електромотори, генератори, алтернатори; трансформатори; апарати HV/MV/LV; ръчни електроинструменти; оборудване за електроразпределение и управление; индустриална електроника за управление и измерване; електронни модули, асемблирани платки; електронни каси; големи домакински електроуреди; осветителни тела и елементи за сградна инсталация. Отрасъл „Електротехника и електроника“ оказва решаващо влияние върху научно-техническото развитие на другите отрасли, както и на иновационните процеси в тях. В сектора има динамично развитие на най-новите и перспективни на днешния етап технологии и услуги – нанотехнологии, нови материали, информационни технологии, нови енергийни източници, електромобилност, мехатроника.

За лидерската роля на сектора за икономическото развитие в контекста на Стратегия 2020, свидетелства възлагането от страна на ЕК на авторитетна работна група, състояща се от

⁵ Анализ на сектора на електротехниката и електрониката в България, Румен Атанасов, 28.06.2013 г., Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“, осъществен от Асоциация на индустриалния капитал в България, <http://www.ikonomikanasvetlo.bg/web/guest/44>

представители на водещите мултинационални електротехнически фирми, европейски работодателски и синдикални организации, да разработят анализ на сектора, препоръки към бизнеса и Европейската Комисия за средносрочното му развитие. Първи такъв анализ под името „Доклад ЕЛЕКТРА“ е представен на обществеността през 2008 г., а втори такъв - „Доклад ЕЛЕКТРА2“ е представен през 2012 г. В следващия програмен период секторът попада в приоритетните области за насърчаване на иновативния капацитет на европейските предприятия.

2. Статистически данни за състоянието на отрасъл „Електротехническа и електронна промишленост“

В настоящия анализ са представени данни от базата данни на НИПА, както и данни на НСИ и Евростат по икономически дейности, с цел да се представи дялът на икономическите дейности, формиращи отрасъл „Електротехническа и електронна промишленост“. Съгласно ОКТД, отрасълът обхваща пет икономически дейности от два сектора, включващи производствени предприятия и предприятия в сферата на услугите, с цифров код и наименование по КИД 2008, както следва:

сектор С Преработваща промишленост

- 26 Производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти;
- 27 Производство на електрически съоръжения;
- 29.3 Производство на части и принадлежности за автомобили.

сектор J Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; Далекосъобщения

- 62 Дейности в областта на информационните технологии;
- 63 Информационни услуги.

По данни на Евростат за България към края на 2011 г. в отрасъла са наети над 60 хил. работници и служители. Относителните дялове на наетите в малки, средни и големи предприятия от отрасъла са съответно 40, 25 и 35%. За 2011 г. обемът на произведената продукция от отрасъла е над 2.5 млрд. лв., което представлява около 5% от общия обем на продукцията на промишлеността. В данните не са отчетени наетите и оборота на дейност 29.3 производство на части и принадлежности за автомобили.

На фигура 1 са представени данни на НСИ за периода 2008 – 2011 г., относно общия брой на предприятията в отрасъла по икономически дейности. Липсват данни за дейност 29.3 - производство на части и принадлежности за автомобили. Броят на предприятията нараства от 4 660 през 2008 г. на 6 602 през 2011 г. или с 42%. Съществено повишение в броя предприятия има в сферата на информационните услуги и информационните технологии, съответно с 78 и 47%. Отбелязва се намаление на броя на предприятията в производството на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти с 10% и при производството на електрически съоръжения с 5%.

Фигура 1

Източник: НСИ

В отрасъл „Електротехническа и електронна промишленост” преобладава броя на малките предприятия. В дейност информационни технологии - компютърно програмиране, консултантска дейност по информационни технологии, управление и обслужване на компютърни средства и системи и др., малките предприятия с до 50 заети лица са над 98%, техният брой нараства - от 3 065 през 2008 г. достига до 4 516 през 2011 г. Броят на средните предприятия в тази дейност се увеличава от 207 на 235, а големите предприятия с над 250 заети лица, от 8 през 2008 г. стават 12 през 2011 г. Аналогичен е случаят с дейност информационни услуги, която включва обработка на данни, хостинг и подобни дейности; web-портали, където малките предприятия имат 99% дял.

Производствените предприятия в отрасъла наброяват 820 през 2011 г. спрямо общ брой от 882 през 2008 г. или е отбелязан спад за двете дейности от 7%. Разпределението на малки, средни и големи предприятия е както следва:

- За дейност С26 „Производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти“ – малките предприятия са около 89% от всички; средните – 8%; големите - 3%.
- за дейност С27 „Производство на електрически съоръжения“ – малките предприятия са около 85% от всички; средните – 11%; големите - 4%.

Анализът на браншовите структури на социалните партньори показва, че водещи предприятия в производствената сфера на отрасъла са мултинационалните компании.

На фигура 2 са представени данни на НСИ за периода 2008 – 2011 г. относно общия брой на наетите лица в отрасъла по икономически дейности. Липсват статистически данни за дейност 29.3 производство на части и принадлежности за автомобили. Броят на наетите лица нараства от 49 хил. през 2008 г. на 52 хил. през 2011 г. или с 6%. Съществено повишение в броя на наетите лица има в сферата на информационните услуги и информационните технологии, съответно с 33% и 26%. В сферата на производството за отрасъла е отбелязано намаление - при производството на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти с 14% и при производството на електрически съоръжения - с 10%.

Фигура 2

Източник: НСИ

На фигура 3 са представени данни на НСИ за периода 2008 – 2011 г. относно оборота на предприятията в отрасъла по икономически дейности. Липсват статистически данни за дейност 29.3 производство на части и принадлежности за автомобили. Общият оборот на предприятията нараства от 1.9 млрд. лв. през 2008 г. на 2.4 млрд. лв. през 2011 г. или с 23%. Съществено увеличение в размера на оборота (реализираните приходи от продажби) има в сферата на информационните услуги и информационните технологии, съответно с 30% и 45%. В сферата на производството за отрасъла също е отбелязан ръст - при производството на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти с 6% и при производството на електрически съоръжения - с 11%.

Фигура 3

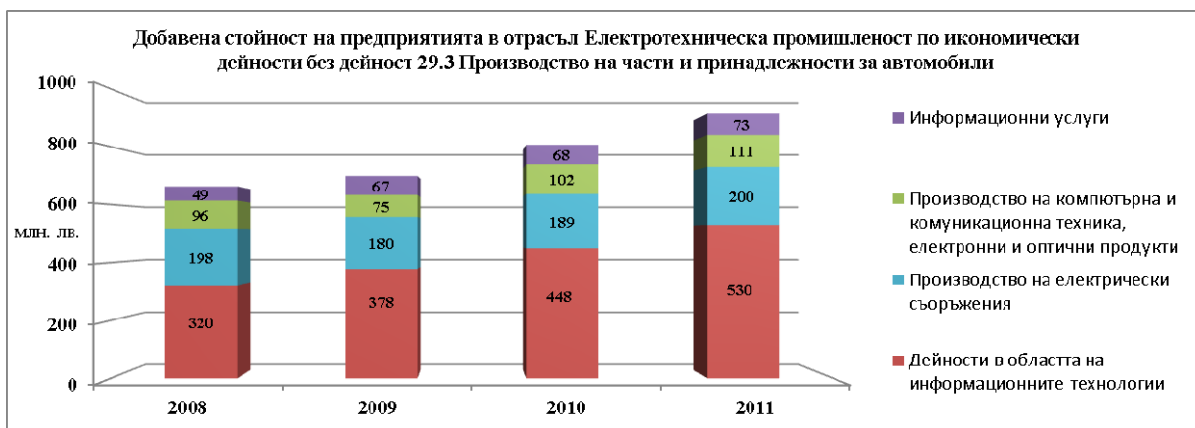
Източник: НСИ

На фигура 4 са представени данни на НСИ за периода 2008 – 2011 г. относно добавената стойност на предприятията в отрасъла по икономически дейности. Липсват статистически данни за дейност 29.3 „Производство на части и принадлежности за автомобили“. Общият размер на добавената стойност на предприятията от отрасъла нараства от 663 млн. лв. през 2008 г. на 914 млн. лв. през 2011 г. или с 38%. Съществено увеличение в

размера на БДС има в сферата на информационните услуги и информационните технологии, съответно с 49% и 66%. В сферата на производството за отрасъла също е отбелязан ръст - при производството на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти с 15% и при производството на електрически съоръжения - с 1%.

Фигура 4

Източник: НСИ

На фигура 5 са представени данни на Евростат за периода 2008 – 2011 г. за относителния показател добавена стойност на един зает в лева по икономически дейности на отрасъла и общо за националната икономика. Този показател дава възможност да се проследи промяната в производителността на труда и да се сравни ефективността на отрасъла със средния показател общо за икономиката. За дейностите в отрасъла е характерно повишаване на производителността на труда за разглеждания период. Данните показват, че за всички дейности в отрасъла производителността на труда има стойности по-високи от средното за икономиката.

Фигура 5

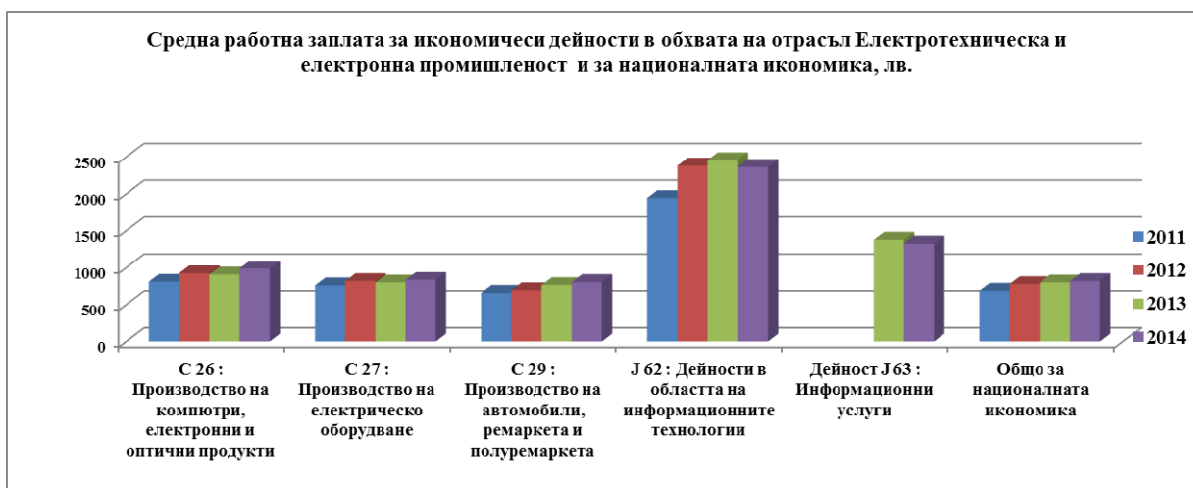
Източник: Евростат

Най-ниска производителност отбелязва дейност J62 „Информационни технологии“, включваща компютърно програмиране, консултантска дейност по информационни технологии, управление и обслужване на компютърни средства и системи и др. - през 2008 г. има добавена стойност на един зает от около 10 хил. лв. и се покачва през 2011 г. на около 19 хил. лв. при средно за страната през 2008 г. – 5 хил. лв. и през 2011 г. – 5.8 хил. лв. Развитието на сектора информационни технологии е осезаемо, тъй като през 2011 г. е отбелязана значително по-висока производителност – с над 3 пъти по-висока от тази за икономиката на страната.

Към края на разглеждания период близо 4 пъти е по-висока производителността на труда за производствените дейности в отрасъла спрямо средното за страната. Като най-ефективен сектор се очертава секторът на информационните услуги, с добавена стойност на един зает от около 38 хил. лв през 2011 г. или над 6 пъти по-високо от средното за икономиката.

На фигура 6 са представени данни от Информационния бюлетин на Институт за социални и синдикални изследвания бр.1 от 2013 г. и бр.4 от 2014 г., за периода 2011 – 2014 г. относно средната работна заплата на заетите в отрасъла, по икономически дейности и на средната работна заплата на заетите в националната икономика. Вместо данни за дейност C29.3 „Производство на части и принадлежности за автомобили“, на фигурата присъстват данни за по-широката групировка – C29 „Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета“. За дейност C63 „Информационни услуги“ липсват данни за годините 2011 и 2012 г.

Фигура 6

Средната месечна работна заплата расте във всички дейности от обхвата на отрасъл „Електротехническа и електронна промишленост“, с изключение на 2013 г. и 2014 г., в които за някои от дейностите има регистриран спад между 2% и 4%. Данните показват, че на равнището на средната работна заплата за страната е само дейност C29 „Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета“, която обаче не попада цялата в обхвата на ОКТД, а за поддейност - C29.3 „Производство на части и принадлежности за автомобили“ липсват статистически данни.

Само с 2% над средното за страната от 817 лв. за 2014 г. са по-високи работните заплати в дейност С27 „Производство на електрически съоръжения“. В тази дейност наетите лица са около 30% от общото за отрасъла или близо 20 хил. души. Най-голям дял от наетите са в големи предприятия с над 250 наети – 66%, в средни производствени предприятия с персонал между 50 и 250 човека, са наети 22% и едва 13% са наетите в малки предприятия. С 21% по-висока от средната работна заплата за страната е представена дейност С26 „Производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти“. В нея са наети около 14% от всички в отрасъла или близо 9 хил. души. С 61% по-висока от средната работна заплата за страната е представена дейност J63 „Информационни услуги“. В нея са наети около 10% от всички в отрасъла или над 6 хил. души. С близо 3 пъти по-високи от средните за страната работни заплати са J62 „Дейности в областта на информационните технологии“. В нея са наети около 66% от всички в отрасъла или над 28 хил. души.

Данните за броя предприятия и броя наети лица показват значителен ръст за дейностите в сферата на услугите с над 30%, и е налице спад с до 14% в сферата на производството. Данните за реализирания оборот и добавена стойност на предприятията отбелязват значителен ръст отново за дейностите в сферата на услугите – информационни технологии и услуги от над 30%, както и ръст в производствената сфера между 6 и 11%.

Показателите за производителност и средна работна заплата показва значителен ръст на производителността в сферата на информационните услуги от дейности 62 и 63, съгласно КИД 2008, съответно от 25 и 13% за изследвания четиригодишен период 2009-2011 г. На базата на сравнение на данни за средната работна заплата за същите дейности за периода 2011-2014 г., се наблюдава тенденция на рязко увеличение на работните заплати с около 22% през 2012 г. и последващо намаление на заплатите с 1-2% за следващите години. По-голямото увеличение на производителността и средните работни заплати в информационните услуги имат съответно стойности около 5 пъти над средното за страната за производителността, и между 1,5 и 3 пъти за средните заплати, т.е. данните показват, че заплатите изостават от увеличението на производителността.

Значително нараства и производителността на предприятията от производствения сектор в отрасъла – съответно за дейност С26 „Производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти“ - с 35% през 2011 г. спрямо 2008 г., а за дейност С27 „Производство на електрически съоръжения“ с 11%. Средната работна заплата в производствените дейности расте с 22%, 12% и 14 % за дейност С26 „Производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти“ последователно за годините 2012, 2013 и 2014, и с 8% и 4% за 2012 и 2014 г. за дейност С27 „Производство на електрически съоръжения“, като през 2013 г. в тази дейност има регистриран слаб спад в средната работна заплата от около 2%. Производителността и средните работни заплати в тези производствените дейности от отрасъла са съответно 2.7 и 3.3 пъти за пъти над средното за страната, а същите показатели за средните заплати са съответно 1.2 и 1.01, което означава че заплатите изостават от увеличението на производителността.

3. Динамика на действащите КТД на предприятия, попадащи в обхвата на отрасъл „Електротехническа и електронна промишленост”

През 2012 г. е създадена специална база данни за КТД въз основа на която се осъществява обработка и анализ на административната информация и параметрите на договореностите от колективни трудови договори, съхранявани в НИПА. В нея се съдържа изчерпателна информация относно сключените КТД и анекси към тях на всички равнища на договаряне в страната от началото на 2010 г. до момента, което позволява да бъдат направени изводи и констатации относно сключените и вписани в ИА „ГИТ“ колективни трудови договори и анекси към тях.

В настоящия анализ е проследена динамиката на действащите КТД на предприятия, попадащи в обхвата на отрасъл „Електротехническа и електронна промишленост”. Копия на вписаните КТД в регистъра на ИА „ГИТ“ се предоставят на НИПА, съгласно чл.53, ал.5 от КТ⁶. Таблица 1 съдържа данни за броя на действащите КТД на равнище „предприятие“ за код на икономическа дейност 26, 27, 29.30, 62 и 63 по КИД-2008 в обхвата на договарянето съгласно чл.4, ал.1 от ОКТД.

Таблица 1

Брой действащи КТД на предприятия от отрасъла по КИД-2008	към 24.07.2012	към 24.07.2013	към 24.07.2014
С „ПРЕРАБОТВАЩА ПРОМИШЛЕННОСТ“			
26.11 „Производство на електронни елементи“		1	1
26.12 „Производство на монтирани печатни платки“	2	2	2
26.20 „Производство на компютърна техника“	1	1	
27.11 „Производство на електрически двигатели, генератори и трансформатори“	1	1	1
27.12 „Производство на апарати за управление и разпределение на електрическа енергия“	1	2	2
27.20 „Производство на акумулаторни батерии и акумулатори“	3	3	3
27.32 „Производство на други електрически и електронни проводници и кабели“	1	1	2
27.33 „Производство на електро-инсталационни изделия“	2	1	1
29.31 „Производство на електронни и електрически части и устройства за автомобили“		1	1
29.32 „Производство на други части и принадлежности за автомобили“	1		
ОБЩО ЗА ПРОИЗВОДСТВЕНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ:	12	13	13
J СЪЗДАВАНЕ И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ТВОРЧЕСКИ ПРОДУКТИ; ДАЛЕКОСЪОБЩЕНИЯ			
62.02 „Консултантска дейност по информационни технологии“	1		
62.03 „Управление и обслужване на компютърни средства и системи“	1	1	
62.09 „Други дейности в областта на информационните технологии“	1		1
63.11 „Обработка на данни, хостинг и подобни дейности“	1	1	1
63.91 „Дейност на информационни агенции“	1	1	1
63.99 „Други информационни услуги, неклассифицирани другаде“	1		
ОБЩО ЗА ПРЕДПРИЯТИЯТА В СФЕРАТА НА УСЛУГИТЕ:	6	3	3
Общо за отрасъла	18	16	16

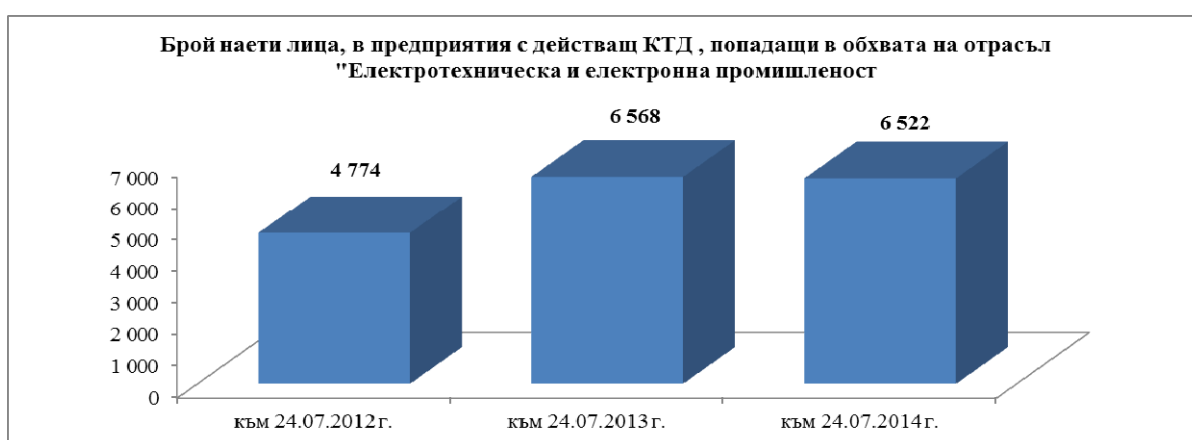
Към датата на подписване на ОКТД – 24.07.2014 г., броя предприятия с действащ КТД в обхвата на отрасъл „Електротехническа и електронна промишленост” е нисък – 16 предприятия

⁶ Кодекс на труда – чл. 53, ал.5 „Копия на вписаните колективни трудови договори се предоставят служебно по ред, определен от министъра на труда и социалната политика, на Националния институт за помирение и арбитраж, който създава и поддържа информационна система за колективните трудови договори.“

от около 6,602, или около 0.25% от всички предприятия с посочените кодове на икономически дейности по КИД-2008 в отрасъла.

На фигура 7 са представени данни относно броя наети лица, обхванати от действащи КТД на предприятията. Към момента на подписване на ОКТД 2014 г. обхванатите от действието на КТД на равнище отделно предприятие е 6 522 наети лица, или около 10% от всички в отрасъла. За предходните години към датата на подписване на ОКТД 2014 този обхват е съответно около 12% и 8%. НИПА не разполага с достоверна информация относно броя на предприятията, които са членове на двете работодателски организации, подписали ОКТД 2014 г., което не дава възможност за оценка, колко от тях са обвързани с ОКТД 2014 г.

Фигура 7

Въз основа на сравнение със списъка на членове на работодателските организации е констатирано, че броят наети лица, обхванати от ОКТД, предвид членството на предприятията в представителните браншови работодателски организации е не по-малко от 8.5 хиляди, което представлява приблизително 14% дял на обхванатите от ОКТД от наетите лица в отрасъла. На фигура 8 са представени данни за относителния дял на предприятията с действащ КТД от отрасъла към 24.07.2014 г., както и общо на всички предприятия, групирани според тяхната големина по брой наети лица⁷.

Фигура 8

⁷ Достъпните данни за втората графика са от 2011 г., като не се отчетат предприятията от дейност С 29.3 „Производство на части и принадлежности за автомобили“.

Данните показват, че сред предприятията от отрасъла, с действащ КТД, разпределението е следното:

За производствената сфера:

- липсват малки предприятия;
- средните предприятия са 13%;
- големите предприятия са 50% от всички.

За сферата на услугите:

- малките предприятия са 19%;
- средните предприятия са 6%;
- големите предприятия са 13% от всички.

На втората графика (всички предприятия, попадащи в обхвата на отрасъла), разпределението е следното:

За производствената сфера:

- малките предприятия са 11%;
- средните предприятия са 1%;
- големите предприятия са 0.4% от всички.

За сферата на услугите:

- малките предприятия са 86%;
- средните предприятия са 1%;
- големите предприятия са 0.3% от всички.

Големите и средните предприятия в сферата на производството и услугите от отрасъла, които имат КТД към датата на подписването на ОКТД 2014 г., заемат по-голям относителен дял. По-слабо представени с подписани КТД на равнище „предприятие“ са малките предприятия с до 50 наети лица в сферата на услугите. В базата данни на НИПА не бяха открити малки производствени предприятия с подписан КТД.

На фигура 9 са представени данни за относителния дял на предприятията с действащ КТД от отрасъла според формата на собственост на предприятията. В отрасъла преобладават частните предприятия, като сред тях, предвид важноста им, мултинационалните компании са групирани отделно. Частните български и мултинационални компании имат съответно 44% и 38% дял, а държавните компании - около 19% дял към 24.07.2014 г. Сходен е делът им и за предходните два периода.

Сред компаниите с преобладаваща българска собственост са: Елхим-Искра АД, Кемет Електроникс България ЕАД, ЕМКА АД, Борика Банксервиз АД. Сред мултинационалните компании най-големите работодатели с подписан КТД са СЕ Борднетце - България ЕООД, ДЗУ АД, Енерсис АД, Хюндай Хеви Индъстрис Ко.България АД, Ай Ти Дабълю Испраконтролс България ЕООД. По-голямата част от посочените мултинационални предприятия са част от дейност 29.3 - производство на части и принадлежности за автомобили, които обаче съдържат електронни компоненти. Някои от големите мултинационални компании с подписани КТД са с

наети лица между 350 и 2 000 души. Сред държавните компании едно предприятие попада в сферата на преработващата промишленост - БРСП "Автоелектроника" и е малко по своя характер, а две са в сферата на услугите - Информационно обслужване АД и БТА, които са средно и голямо предприятие.

Фигура 9

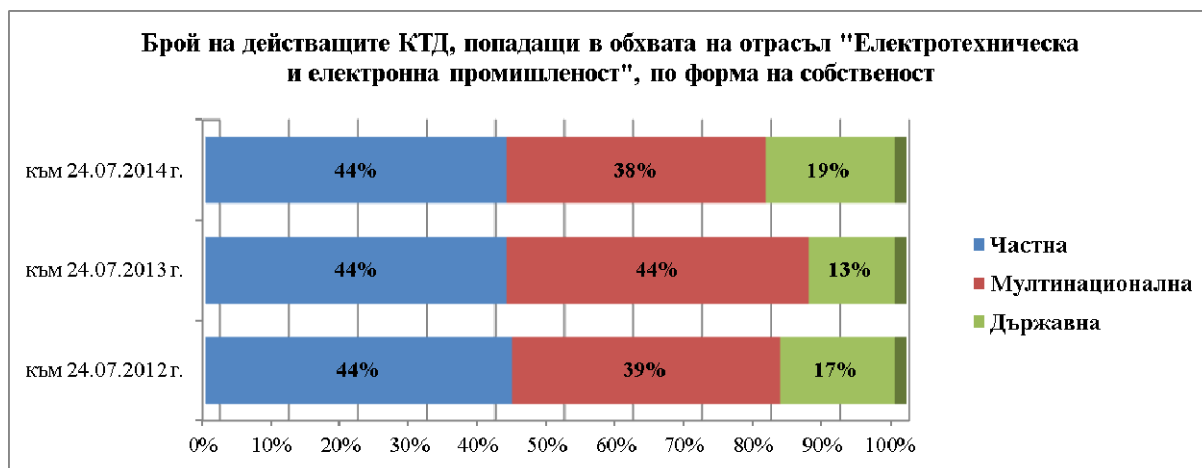

Таблица 2 съдържа разпределението на действащите КТД в отделни предприятия с код на икономическа дейност – 26, 27, 29.30, 62 и 63 по КИД-2008 и съгласно чл.4, ал.1 от ОКТД, по административни области. В четири области в страната има по-значителна концентрация на предприятия в обхвата на отрасъла. Това са областите: София-град, Пловдив, Габрово и Бургас.

Таблица 2

Области	към 24.07.2012 г.	към 24.07.2013 г.	към 24.07.2014 г.
Бургас	2	2	1
Варна	1		
Велико Търново	1		
Габрово	2	2	2
Кюстендил	1	1	1
Пазарджик	1	1	1
Перник	1	1	1
Пловдив	2	3	3
Силистра	1	1	
Смолян			1
София (столица)	4	2	3
Стара Загора	1	1	1
Търговище	1	1	1
Общо	18	16	16

Данните показват, че КТД на равнище „предприятие“ от отрасъла, най-често имат големи мултинационални компании, както и някои български частни компании или държавни предприятия с изградени традиции в договарянето.

4. Социално сътрудничество в отрасъл „Електротехническа и електронна промишленост“

Социалните партньори в бранша имат дългогодишно сътрудничество от началото на 90-те години и формират Отрасловия съвет по електротехника и електроника към Министерство на икономиката и енергетиката (МИЕ). Там се разглеждат въпроси, свързани с развитието на сектора, хармонизиране на законодателството и техническите стандарти, квалификационните изисквания и др. В последните няколко години социалните партньори работят по редица инициативи, свързани с устойчивото развитие на сектора, в т.ч. - прилагане на мерките, заложи в европейската стратегия за развитие на електротехническата промишленост, проект за ограничаване и превенция на неформалната икономика, създаване на инструменти за оценка на компетенции на работната сила в отрасъла.

Членове на работодателските организации в отрасъл „Електротехническа и електронна промишленост“ са около 180 предприятия. В Българската браншова камара по електронна промишленост и информатика (ББКЕПИ) членуват 31 български предприятия, които се занимават с разработка, производство, търговия и сервиз на електронна и компютърна техника и софтуер. Преобладават малките и средни предприятия с персонал от 10 до 100 души. ББКЕПИ членува в Българска стопанска камара (БСК).⁸ Българската Асоциация на Електротехниката и Електрониката (БАСЕЛ) е член на ORGALIME - най-авторитетната европейска бизнес организация, представляваща интересите на инженерната индустрия (електротехника, електроника, механотехника и металообработка) пред администрацията на Европейския съюз. ORGALIME пряко или косвено представлява около 130,000 фирми от индустрията, в която работят около 10.2 милиона души. БАСЕЛ членува също в национално представителните организации на работодателите – БСК и АИКБ. Членовете на БАСЕЛ са около 150 предприятия, включително някои от най-големите компании в отрасъла като АББ БЪЛГАРИЯ ЕООД, Хюндай Хеви Индъстрис Ко. България АД, Спарки АД и др.⁹

От страна на синдикатите представителни организации на отраслово ниво са Националната федерация „Техническа индустрия, наука, информатика“ към КТ „Подкрепа“ (НФТИНИ) и Синдикална федерация на организации в електрониката, машиностроенето и информатиката към КНСБ (СФОЕМИ-КНСБ). И двете федерации участват активно в социалното сътрудничество в отрасъла и представляват работещите в европейски синдикални организации.

В отрасъл „Електротехническа и електронна промишленост“ няма действащ ОКТД през последните шест години. На 24 юли 2014 г. социалните партньори в отрасъла подписват отраслови колективен трудов договор. С писмо до Министъра на труда и социалната политика от 19.08.2014 г. страните по него са отправили съвместно искане за разпростиране на договора.

---

⁸ <http://bbaeii.webnode.com/za-nas/>

⁹ <http://www.bcee-bg.org/>

III. АНАЛИЗ НА ОКТД В ОТРАСЪЛ „ЕЛЕКТРОТЕХНИЧЕСКА И ЕЛЕКТРОННА ПРОМИШЛЕННОСТ”

1. Страни в Отрасловия колективен трудов договор

От страна на работодателите:

✓ *Камара на електротехниката в България; Българската Асоциация на Електротехниката и Електрониката (БАСЕЛ);*

✓ *Българска бранишова камара по електронна промишленост информатика (ББКЕПИ);*

От страна на синдикатите:

✓ *Национална федерация техническа индустрия, наука, информатика към КТ „Подкрепа“ (НФТИНИ);*

✓ *Синдикална федерация на организации в електрониката, машиностроенето и информатиката към КНСБ (СФОЕМИ-КНСБ).*

Отрасловият колективен трудов договор за работещите в отрасъл „Електротехническа и електронна промишленост” е подписан на 27 юли 2014 г., влиза в сила от датата на подписването му и е със срок на действие две години.

В отрасъла се наблюдава динамичен социален диалог между представителните синдикални и работодателски организации, израз на което е ежегодното подписване на споразумения за повишение на минималните осигурителни доходи на работещите. Налице обаче е прекъсване на действието на ОКТД за срок от 6 години. Предходният ОКТД е подписан на 19.07.2006 г. и обхваща основни въпроси, засягащи правата на работниците и служителите като трудови и осигурителни отношения, работно време и почивки, отпуски, безопасни и здравословни условия на труд, трудова заетост, професионална квалификация и преквалификация, социално-битово и културно обслужване (СБКО), и условия за синдикална дейност.

Съпоставянето на предходния ОКТД (19.07.2006 г.) с действащия (19.07.2014 г.) показва следното, че по обхванати икономически дейности в чл.4, ал.1 от ОКТД 2006 г. е посочен обхват на икономически дейности с номера: 30, 31, 32, 33 и 72 от НКИД–2003 на НСИ. След замяната му през 2008 г. с КИД–2008 и въведената кодова таблица за преход между двете номенклатури, посочените в ОКТД 2014 г. икономически дейности с номера: 30, 31, 32, 33 и 72 от КИД–2008 в значителна степен кореспондират с предходния обхват. В последните години социалните партньори в отрасъла са договаряли минималните осигурителни доходи само за част от дейностите.

2. Анализ на постигнатите договорености през 2014 г. по раздели на БКТД

ТРУДОВИ ВЪЗНАГРАЖДЕНИЯ:

Основни трудови възнаграждения

В чл.25 от ОКТД в ЕЕП са разписани препоръки относно въвеждането на нормативи за

образуване на общия размер на средствата за работна заплата (РЗ) в предприятията, чрез въвеждане на разходи за труд на единица изделие, норматив за съотношение на разходите за РЗ към разходите и приходите от дейността и др. елементи на възнагражденията, като минимална и основна заплата по длъжности и работни места в зависимост от образование, квалификация, допълнителни възнаграждения, съгласно Кодекса на труда (КТ). В същия текст има и насока Вътрешните правила за организация на работната заплата (ВПОРЗ) да бъдат приложение към КТД. В чл.26 от ОКТД са предвидени минимални РЗ в зависимост от притежаваната от работещите образователна степен. В случай на разпространение на ОКТД, те ще бъдат прилагани за всички предприятия в обхванатите икономически дейности от отрасъл „Електротехническа и електронна промишленост“.

В таблица 3 са представени минималните размери на РЗ, договорени с ОКТД. Минималната работна заплата (МРЗ) за отрасъла е на нивото на МРЗ за страната.

Таблица 3

Минимална работна заплата (МРЗ) за работещите в отрасъл „Електротехническа и електронна промишленост“		
<i>Образователна степен на работниците и служителите</i>	<i>Коефициент спрямо МРЗ за страната</i>	<i>Размер в лева</i>
по-ниско от средно образование	1.00	340
средно образование	1.15	391
средно специално образование	1.25	425
полувисше образование	1.30	442
висше образование	1.45	493

В чл.27 от ОКТД е предвидено, че началните месечни трудови възнаграждения на работниците и служителите не могат да бъдат по-ниски от минималните осигурителни доходи (МОД) по категории персонал, съгласно Приложение 1 към чл.8 от Закона за държавното обществено осигуряване. Към ОКТД е приложено споразумение между социалните партньори за размера на МОД по категории персонал за 2015 г. То се отнася само за две от петте дейности, посочени като попадащи в обхвата на ОКТД, съгласно чл.4, ал.1 от същия:

- С26 „Производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти“;
- С27 „Производство на електрически съоръжения“.

Данните за МОД по години се различават по икономически дейности в обхвата на отрасъла „Електротехническа и електронна промишленост“ и са представени в следващите таблици. Съществува известно несъответствие между минималния размер на МОД за 2015 г. за дейностите С26 и С27 и посочения размер на МРЗ за отрасъла. Както се вижда от таблици 4 и 5, договореният минимален размер на МОД е 380 лв. за 2015 г. за категориите персонал:

- Професии, неизискващи специална квалификация;
- Персонал, зает с услуги;
- Помошен административен персонал.

МРЗ спрямо образователна степен е предвидено да бъде 340 лв. и не е ясно кой от двата стандарта да прилагат предприятията при формиране на началните заплати. Проблемът е аналогичен и за останалите минимални прагове на база образователна степен и категория персонал.

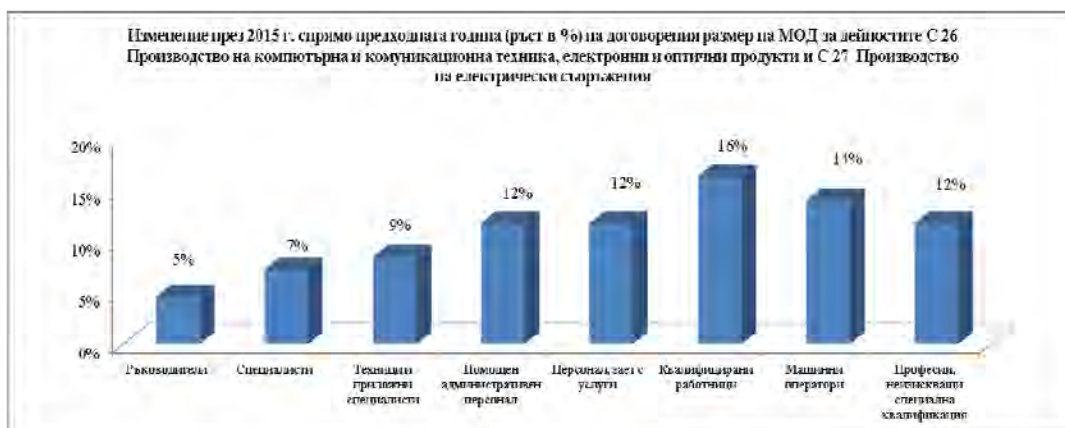
Таблица 4

Минимални осигурителни доходи (МОД) по категории персонал в лв.													
Дейности по КИД-2008	С26 „Производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти“ С27 „Производство на електрически съоръжения“							С29.3 „Производство на части и принадлежности за автомобили“					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	КТД 2015	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Категории персонал/Години													
Ръководители	600	600	634	660	660	660	690	740	740	770	800	890	930
Специалисти	500	500	528	550	550	550	590	500	500	520	550	570	600
Техници и приложни специалисти	430	430	454	465	470	470	510	450	450	470	500	520	540
Помощен административен персонал	300	300	317	330	330	340	380	290	290	300	320	330	360
Персонал, зает с услуги	250	250	264	270	310	340	380	240	240	240	270	310	340
Квалифицирани работници	390	390	412	430	430	430	500	490	490	500	520	520	540
Машинни оператори	380	380	401	420	430	430	490	380	380	400	420	430	440
Професии, неизискващи специална квалификация	240	240	253	270	310	340	380	240	240	240	270	310	340

* За С27 – 650 лв.   ** За С27 – 540 лв.   *** За С27 – 460 лв.

На фигура 10 е показано изменението през 2015 г. спрямо предходната година (ръст в %) на договорения размер на МОД за дейностите С26 „Производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти“ и С27 „Производство на електрически съоръжения“, както и от приложено към договора споразумение за размера на МОД за 2015 г. Договореният ръст в размера на МОД се различава за различните категории персонал, но е минимално 5% и максимално 16%. За предходните две години – 2013 и 2014 г. за категориите персонал с по-ниско възнаграждение е предвиден ръст от 15% годишно и нулев ръст за категориите: ръководители, специалисти, техници и приложни специалисти, помощен административен персонал, зает с услуги, квалифицирани работници, машинни оператори. В предходни години договорения ръст в МОД е близък или еднакъв за всички категории персонал.

Фигура 10

В чл. 28 от ОКТД е договорено, че работните заплати в предприятията от отрасъла се

актуализират съобразно натрупаната инфлация в размер не по-малко от 50% от обявената годишна инфлация. При средна работна заплата в предприятието по-висока от средната за отрасъла този размер за индексация се договаря по места. Тази клауза поставя актуализирането на възнагражденията в зависимост от икономическата обстановка в страната.

В чл. 29 от ОКТД е договорено, че при недостиг на средства за РЗ на предприятията от отрасъла за отработен месец в едномесечен срок от установяване на проблема, въпросът се разглежда на среща между работодателя и синдикатите в предприятието, а в случай на два месеца – в Отрасловата комисия за социално партньорство към МИЕ.

В чл. 35 от ОКТД е договорено, че при поискване от структурите на синдикатите в предприятията в 15 дневен срок след приключването на всяко тримесечие, работодателите предоставят справка за договорените и изплатени средства за работна заплата. Тази договореност въвежда периодично информиране на синдикатите относно изпълнението на договореностите, свързани с възнагражденията.

Като специфичен момент, свързан с това, че отрасълът спада към сектора на високите технологии, в ОКТД присъства препоръка да се разработят в предприятията системи за оценка на иновационните предложения на работниците и служителите, и заплащане на възнаграждения за сметка на тях.

Допълнителни трудови възнаграждения и обезщетения

Договорените допълнителни трудови възнаграждения в отрасъл „Електротехническа и електронна промишленост” са както е представено в Таблица 5.

Таблица 5

Договорени с ОКТД допълнителни трудови възнаграждения в сравнение с нормативно установените минимални трудови стандарти			
Видове допълнителни възнаграждения	Нормативно установено	Договорено с ОКТД	Процентно увеличение спрямо нормативната база
за нощен труд	0.25 лв./час	0.75 лв./час	300%
за продължителна работа	0.6%	0.6% +0.1% за всеки три години при непрекъсната работа в предприятието	Различно, в зависимост от трудовия стаж в същото предприятие
възнаграждение при вътрешно заместване	Липсва нормативен минимум	20% от основното трудово възнаграждение на замествания служител	Не е приложимо
извънреден труд през работните дни	50%	50%	-
извънреден труд през почивните дни	75%	80%	5%
извънреден труд за работа през официални празнични дни	100%	110%	10%
извънреден труд при сумирано изчисляване на работното време	50%	60%	10%

Като извод на базата на съпоставка с нормативно определените минимални стандарти в ОКТД са договорени по-благоприятни условия за допълнителните трудови възнаграждения по отношение на заплащането на нощен и извънреден труд, и възнаграждението за продължителна работа в същото предприятие, както и за работата при заместване.

РАБОТНО ВРЕМЕ, ПОЧИВКИ И ОТПУСКИ

В раздел „Работно време, почивки и отпуски“ в ОКТД е регламентирана продължителността и разпределението на работното време, графици за работа при сумирано изчисляване на работното време, графици за работа на смените и почивките, реда и условията за полагане на нощен и извънреден труд, както и отчитането и изчисляването на работното време. Тази материя е уредена подробно с Правилника за вътрешния трудов ред и с КТД на предприятието, като изрично е залегнало задължението за оповестяването им пред работниците и служителите.

Предвидена е възможност при непрекъснати процеси на работа и производства, за които условията не позволяват подневно изчисляване, въвеждането на сумирано изчисляване на работното време. В чл.41.(1) ОКТД е договорено също така, при работна седмица над 48 часа, работодателите да консултират със синдикатите максималната продължителност на работното време, промените в графици на работа, междудневната почивка и периодичността за отчитане на работното време, съгласно изискванията на чл.153 и чл.154 КТ. Регламентирано е още графици на сумираното изчисляване на работното време и на промените в тях да се предоставят на синдикатите предварително и да са в наличност за всяко звено в предприятието. Предвидено е, че при непрекъснат режим на работа, работодателят осигурява две почивки от по 15 мин. или една от 30 мин., които се включват в работното време за всяка смяна. При работа с дисплей повече от половината от законоустановеното работно време, страните по ОКТД са се договорили работодателите да осигуряват почивка в рамките на всеки работен час, съгласно изработен от службите по трудова медицина физиологичен режим на работа, консултиран със синдикатите.

В чл.42 ОКТД страните са дефинирали понятието „извънреден труд“, като са предвидили, че когато не е оформен по реда и условията, предвидени за удължено работно време, положеният труд, извън установеното работно време, е извънреден труд. По този начин се третира и трудът, положен като удължено работно време над границата, предвидена в чл.136а КТ. Подробно и изчерпателно са уредени, също така, правомощията на работодателите и синдикатите при удължаване на работното време – това става само с изрична писмена заповед на работодателя само в предвидените в чл.144 КТ случаи, като синдикатите в предприятията имат право на достъп до информацията по отчетността и полагането на извънреден труд от работниците и служителите.

В чл.45 ОКТД страните са договорили условия и ред за въвеждане на непълно работно време, като това може да става само за определен срок и съгласувано със синдикатите при спазване изискванията на чл.138 и чл.119 КТ. В тези случаи се провеждат преговори между работодателите и синдикатите и решението им се обявява публично по подходящ начин.

Въведен е регламент за договаряне на график за ползване на платения годишен отпуск между работодателят и синдикатите, като към основния законоустановен размер на годишния отпуск са договорени допълнително:

- За всеки 10 години трудов стаж в едно предприятие – не по-малко от 1 ден и
- За ненормирано работно време – за длъжностите, определени в КТД на предприятията.
- Членовете на синдикалните ръководства имат право да ползват отпуск или командировка за различни синдикални мероприятия и форуми, в зависимост от броя на синдикалните им членове.

В ОКТД е изрично договорено, че времето за водене на преговори по КТД в предприятията се зачита за работно време за представителите на двете легитимни страни, участващи в преговорите. В чл.49 от договора страните изрично са записали, че работниците и служителите в предприятията, не могат да бъдат задължавани да ползват неплатен отпуск, без изрично изразено тяхно съгласие.

ТРУДОВА ЗАЕТОСТ

В чл.17, ал.1 от ОКТД страните са договорили прекратяването на трудовите договори на синдикални членове по чл.328, ал.1, т.т.2 и 3 да може да се извършва само след предварително съгласие на синдикалния орган в предприятието за всеки отделен случай, при условие, че работникът или служителят е член на синдикалната организация не по-малко от 3 месеца от датата на искането за съкращение и няма действащи дисциплинарни наказания, неоспорени в съда. В същия текст страните са предвидили възможност за оспорване на отказа на синдикалния орган да даде предварително съгласие пред двустранна комисия за социално партньорство, съставена от представители на страните по договора. По този начин страните са предвидили регламент за решаване на евентуални спорове при прилагане на ОКТД на бипартитен принцип във всяко едно предприятие от отрасъла.

Пример за добро социално сътрудничество е и предвиденият в чл.18 ОКТД ред за предварително изготвяне на съгласувана между страните програма за заетост в случаите на реструктуриране на собствеността на предприятието, технико-технологично реструктуриране, реструктуриране на работната сила и др., когато се намалява броят на работните места. В тези случаи, страните са договорили критерии за: намаляване на персонала в този период, преустановяване на приема на външни кадри, предлагане на незаетите работни места първо на работещите в предприятието и поемане на задължение от работодателя за предварителна преквалификация на подлежащите на пренасочване работници и служители.

Договорено е също така при сливане, вливане, разпределяне, преминаване на обособена част, смяна на собственика, отдаване под наем, аренда или концесия по смисъла на чл.123 КТ, да се запазят съществуващите благоприятни за наетите условия, като обезщетение по чл.222, ал.3 КТ, платен и допълнителен платен отпуск, допълнително възнаграждение за продължителна работа и др.

СОЦИАЛНО СЪТРУДНИЧЕСТВО И УСЛОВИЯ ЗА СИНДИКАЛНА ДЕЙНОСТ

Тази проблематика е предмет на регламентация в Глава втора и Глава девета от ОКТД. Договорно е предвидено създаването на двустранна комисия за социално партньорство, включваща по един представител на всяка от организациите, подписали договора. Нейната дейност се осъществява по подписани между страните Правила за организацията и работата на двустранната комисия за социално партньорство на страните по ОКТД „Електротехническа и

електронна промишленост“, представляващи неразделна част от договора. Предвидено е структурирането на тази комисия да се осъществи в 1-месечен срок от подписването на ОКТД. При спор на ниво предприятие, относно произтичащ от ОКТД спор, въпросът да се отнася пред двустранната комисия за социално партньорство. В случай на непостигане на съгласие по спора, същият се отнася до Отрасловия съвет към МИЕ. Предвиденият двуинстанционен регламент за решаване на КТС създава възможност за пълно изясняване на спора и разрешаване на същия чрез споразумение между страните.

Страните по ОКТД са отчели, че подписването му е гарант за социалния мир в отрасъла - (чл.9, ал.1), като синдикатите – страна по договора – са поели ангажимент, че ще гарантират социалния мир и няма да предприемат стачни действия и протестни действия, при спазване на ОКТД и КТД по места по време на срока на действието им. Работодателите от своя страна гарантират предоставянето на условия за синдикална дейност, както и след представяне на поименен списък и писмено съгласие на всеки един от синдикалните членове - събиране по ведомост на синдикалния членски внос и превеждането му на съответната синдикална организация не по-късно от 10 дни от удържането му.

ЗДРАВΟΣЛОВНИ И БЕЗОПАСНИ УСЛОВИЯ НА ТРУД

В тази област на договаряне, страните по ОКТД, на основание КТ, ЗЗБУТ и подзаконовата нормативна уредба за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд, са договорили следните конкретни мерки:

- санитарно-битово обслужване;
- снабдяване и осигуряване с обикновено и специално работно облекло и лични предпазни средства;
- предоставяне на безплатна храна и противоотрови;
- провеждане на периодични медицински прегледи;
- засилена защита на непълнолетни;
- защита на бременни жени и майки;
- защита на лица с намалена трудоспособност.

Констатира се, като цяло, че социалните партньори са договорили по-благоприятни условия за работниците и служителите, които са над нормативно установените.

Предвидено е провеждането на профилактични прегледи на рисковите групи от персонала. Регламентирано е създаването на комитети (групи) по условия на труд, финансирани от работодателите. Договорено е осигуряването на периодичен контрол и измервания на параметрите на работната среда, както и наблюдение на трудовия травматизъм. В ОКТД е утвърдено правото на синдикатите да осъществяват контрол по изпълнение на приетите програми по безопасност и хигиена на труда в дружествата от отрасъла, като е предвидена възможност сигнали за установени нарушения да се представят в писмен вид до комитетите (групите) по условия на труд в предприятието. С цел ефективното функциониране на същите, работодателят има задължението да осигури ресурсно:

- непрекъснатото обучение на членовете им;
- информация на всеки 6 месеца за състоянието на условията на труд в предприятието, оценката на риска, показателите на трудовия травматизъм и професионалната

заболеваемост.

Чл.58 ОКТД предвижда изграждането на отраслов съвет за тристранно сътрудничество по условия на труд в електротехническата и електронната промишленост, като страните по договора предлагат и договарят ежегоден план за дейността му.

СОЦИАЛНО-БИТОВО И КУЛТУРНО ОБСЛУЖВАНЕ

В ОКТД е постигнато споразумение средствата за социални разходи да се определят с КТД в дружествата, като същите бъдат не по-малко от 1% от ФРЗ на съответното дружество. Страните са се договорили тяхното разпределение по пера първоначално да се обсъждат между работодателите, синдикатите и представителите на работниците и служителите и едва след утвърждаването им от общото събрание на работниците и служителите, става неразделна част от КТД на дружеството. Средствата за социални разходи в предприятията се изразходват единствено за целите, за които са предназначени, като е предвидено синдикатите по места да получават, при поискване, информация за тяхното изразходване по план-сметката за социални разходи.

В Глава седма „Договаряне на осигурителни отношения. Застраховане, обезщетения“ (чл.64 – чл.67) страните по договора са предвидили възможност за договаряне на участие в доброволно пенсионно осигуряване на синдикалните членове и/или на присъединилите се към КТД, като конкретният размер на вноските се договаря в приложение към КТД на съответното предприятие. Договорено е също така застраховане на работниците и служителите с рискови професии със застраховка „Живот и злополука“, чийто размер по професии и застрахователни събития се конкретизира в съответните КТД на предприятията. Тези договорености също могат да бъдат посочени като пример за осъществяването на добър социален диалог в отрасъла.

В ОКТД страните са се договорили, че когато в резултат на трудова злополука е настъпила временна нетрудоспособност, продължила повече от 30 календарни дни, работодателят да подпомага пострадалия/те по ред, установен в съответния КТД на предприятията, но не по-малко от 20% от минималната работна заплата за страната.

ДОБРОВОЛНО УРЕЖДАНЕ НА КОЛЕКТИВНИ ТРУДОВИ СПОРОВЕ

Страните по ОКТД са договорили ред за доброволно разрешаване на възникнали КТС, като са предвидили две нива за разглеждането им. На основание чл.8,ал.3 е предвидено конституирането на двустранна комисия за социално партньорство. При невъзможност да бъде уреден КТС от тази комисия, същият се отнася пред Отрасловия съвет към МИЕ.

На основание чл.4 ЗУКТС, в ОКТД би могъл да се включи текст и за възможността на страните, при непостигане на споразумение по КТС, същият да бъде отнесен за уреждане чрез посредничество и/или доброволен арбитраж от НИПА.

По отношение на приложимостта и действието на ОКТД следва да отбележим, че страните са се договорили, същият да бъде приложим за работниците и служителите, членове на поделенията на синдикатите, страна по него, като са посочени точно икономическите дейности, които са обхванати (чл.4, ал.1). Към КТД в дружествата се допуска индивидуално присъединяване на работници и служители, в 1-седмичен срок от подписване на КТД в

съответното предприятие. За новопостъпили работници и служители срокът за присъединяване е 10-дневен, считано от датата на постъпването им, включително и работещите по срочно правоотношение (чл.4, ал.2). За неприсъединилите се по предвидения ред работници и служители се прилагат разпоредбите на КТ и индивидуалното трудово договаряне. Тук следва да отбележим, че действието по отношение на лицата на КТД е законово утвърдено в чл.57 КТ. Там е посочено, че работниците и служителите, които не членуват в синдикална организация, страна по договора, могат да се присъединяват към сключения КТД с писмено заявление, при условия и ред, определени от страните по договора, така че да не противоречат на закона или да го заобикалят, или да накърняват добрите нрави. Текстът на закона не ограничава това тяхно право във времето, поради което договорените в ОКТД срокове за присъединяване могат да бъдат оспорени от заинтересовани лица.

В чл.83 от ОКТД 2014, както и предходния ОКТД от 2006 г. се предвижда работодателите на предприятията от отрасъла не могат да договорят по-благоприятни условия от установените в КТД на работници и служители, за които КТД няма действие. Тази клауза също може да бъде предмет на оспорване предвид изричния текст на чл.66, ал.2 КТ (2) „С трудовия договор могат да се уговорят и други условия, свързани с предоставянето на работната сила, които не са уредени с повелителни разпоредби на закона, както и условия, които са по-благоприятни за работника или служителя от установените с колективния трудов договор“.

За периода 2009 – 2014 г. в базата данни за КТС на НИПА не са отчетени колективни трудови спорове в предприятия от отрасъл „Електротехническа и електронна промишленост“.

IV. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Анализът на икономическото състояние на отрасъл „Електротехническа и електронна промишленост“ показва, че като цяло тенденциите в развитието му са благоприятни. За това свидетелстват повишението в показателите оборот на предприятията и добавена стойност на продукцията. Данните за сравнителната ефективност на труда показват, че всички дейности в отрасъла имат стойности по-високи от средното за икономиката. Налице е фактът, че средните работни заплати изостават от увеличението на производителността. В следващия програмен период до 2020 г. отрасълът попада в приоритетните области за насърчване на иновативния капацитет на европейските предприятия. Анализът на браншовите структури на социалните партньори показва, че водещи предприятия в производствената сфера на отрасъла са мултинационалните компании, за които модерните форми на социално сътрудничество в предприятията не са чужди.

В отрасъл „Електротехническа и електронна промишленост“ преобладава броя на малките предприятия. Малки са над 98% от предприятията, предоставящи услуги: компютърно програмиране, консултантска дейност по информационни технологии, управление и обслужване на компютърни средства и системи, обработка на данни, хостинг и подобни дейности; web- портали. Същевременно данните за средни работни заплати показват, че в тези дейности възнагражденията за труд са значително по-високи от средното за националната икономика.

Подписването на ОКТД 2014 г. за ЕЕП е сериозен успех за социалните партньори предвид факта, че последният ОКТД е изтекъл през 2008 г.